

Recenzie

BREICHOVÁ LAPČÁKOVÁ, Marta: *Nezrušiteľné ústavné princípy vo viacúrovňovom právnom systéme*. Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, 2020. ISBN 978-80-8152-929-0. 246 s.

DOI: <https://doi.org/10.24040/sap.2022.9.1.96-98>

Doc. JUDr. Marta Breichová Lapčáková, PhD. napísala monografiu s názvom *Nezrušiteľné ústavné princípy vo viacúrovňovom právnom systéme*. Dielo bolo vydané vydavateľstvom Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach (ŠafarikPress). Recenzentmi monografie boli významní odborníci z oblasti teórie práva prof. JUDr. Pavel Holländer, DrSc. a prof. JUDr. PhDr. Tomáš Gábriš, PhD., LL.M., MA. Predmetná monografia zároveň predstavuje čiastkový výstup projektu VEGA č. 1/0386/19 – Nové dimenzie metodológie právnej argumentácie – úloha právnych princíпов vo viacúrovňovom právnom systéme.

Aj keď sa môže zdať, že na prvý pohľad pôjde len o ďalšiu monografiu z oblasti teórie práva venovanú problému materiálneho jadra ústavy, nie je tomu tak. Autorka skúma problematiku materiálneho jadra Ústavy Slovenskej republiky v kontexte európskeho práva, medzinárodného práva, dejín štátu a práva na Slovensku, právnej filozofie, štátovedy, teórie práva a vývoja ideí. Z tohto dôvodu sú aj autorkine argumenty ako aj uplatňovanie ňou zvolených metód veľmi rôznorodé, ale súčasne smerujú k jednotnému cieľu. Dielo je rozdelené do šiestich kapitol viac-menej podľa uplatňovaných metód a zvolených právnych skúmaní (štátovedných, právno-teoretických, ústavnoprávnych a právne filozofických a štúdiom dejín vývoja ideí), ktorým sa chce autorka venovať. Obsah kapitol ako aj celý jazyk diela je veľmi priamy – autorka veľmi zreteľne a jasne vyjadruje svoju pozíciu a rovnako zreteľne

uvádza svoje východiska a argumenty. Táto stránka zároveň prispieva k vecnosti a prehľadnosti diela aj napriek tomu, že obsah diela je tematicky a argumentačne veľmi komplexným. Zjednodušene, toto dielo nie je jedným z tých, kde autor chodí „okolo horúcej kaše“ a súčasne hrozí, že sa v ňom čitateľ bude strácať. Autorkin prístup je úctyhodný aj vzhľadom na cieľ diela objasniť podobu materiálneho jadra Ústavy Slovenskej republiky, jeho miesto, význam a vplyv v podmienkach vzájomného pôsobenia medzinárodného, európskeho a vnútroštátneho práva (viacúrovňový konštitucionalizmus), ale najmä sa autorka pokúša vsadiť ho do historicko-ideového odkazu slovenského národa. Podľa autorky tento odkaz vždy viedol k tolerancii, rešpektu k iným národom smerom k uskutočneniu myšlienky humanity ľudstva ako celku a ktoré autorka príznačne označuje ako „národný altruizmus“. Z tohto dôvodu ide o dielo, ktoré je výsledkom originálneho prístupu zo strany autorky. Podstatnejšie však je, že dielo predstavuje výsledok snahy o hĺbkovú analýzu skutočného pochopenia problémov s dôrazom na historické ideové korene ako aj faktory, ktoré sa snažili prirodzený vývoj pretrhať.

Pre uskutočnenie takejto hlbinej analýzy bolo nevyhnutné, aby si autorka zvolila aj prístup, ktorý začína analýzou základných pojmov a kategórií štátovedy a teórie práva, ktoré súvisia s materiálnym jadrom ústavy. V nadväznosti na to predkladá základné príčiny vzniku a ďalšie vývojové podoby teoretického konštruktú suverenity od doby jeho vzniku v podmienkach potreby

sekularizovania absolutistickej monarchie a prekonávania chaosu z náboženských a občianskych vojen (Politici, Jean Bodin a Thomas Hobbes) až po súčasnú podobu. Rovnako predkladá význam suverenity v demokratických právnych štátoch. Problém vývoja suverenity a teoretických analýz suverenity s ohľadom na zdroj a podobu ich limitov ju celkom logicky privádza k vlastnému problému práce. Je to (ne) možná ústavnosť ústavných zákonov. Predstavuje problematizáciu skutočnej zmeny suverenity a pomerov v štáte s ohľadom na zmenu zdroja štátnej moci. Autorka kladie otázku: „*Je akákoľvek forma vlády tá najlepšia pretože sa prijala z vôle ľudu? Je koncentrácia moci akceptovateľná, pretože sa prijala z vôle ľudu a Ľud je predsa suverén? Je parlament suverénny voči ostatným štátnym orgánom pretože je reprezentantom suveréna – ľudu?*“¹ Toto je centrálnou otázkou celej monografie a autorka sa v priebehu celého obsahu k nej vracia z rôznorodých uhlov pohľadu. Snaží sa zdôvodniť, že existencia neobmedzeného suveréna je v rozpore so súčasným chápaním ústavného štátu založeného na existencii neporušiteľných práv každého jednotlivca a viazanosti orgánov verejnej moci právom. Alebo ako hovorí samá autorka: „*Pokiaľ má ústava demokratického právneho štátu aj naďalej stelesňovať vôľu suveréna chrániť slobodu každého jednotlivca, nemôžeme pripustiť, aby sa na základe tejto ústavy (teda s odvolaním sa na túto ústavu) za zneužitia demokratických procesov, podstata demokratickej ústavy zrušila.*“² Zároveň je to príležitosťou pre autorku na rozvetvenie problému suverenity týkajúceho sa teoretických

otázok významu teórie deľby moci, legality alebo legitimacy. Snaží sa akcentovať ich moment vývoja demokratického právneho (ústavného) štátu, ktorý je závislý od ich vzájomnej nadväznosti a previazanosti. Autorka doslova dodáva, že „*[l]egitimita ovplyvňuje legalitu, nielen legalita legitimitu.*“³ V tomto smere si možno všimnúť ako sa autorka necháva viesť a zároveň tvorivo spracováva s ohľadom na aktuálne trendy teórie práva myšlienku líniou od Emmera de Vattela, Abbého Emmanuela Josepha Sieyèsa, Karla Gustava Poppera alebo Martina Krieleho. Do úvahy takisto berie aj myšlienky iných autorov ako Rene Marcic, Carl Schmitt, Hans Kelsen, Alfred Verdross a ďalších.

Zároveň úlohou ďalšieho textu diela je ukázať, aký význam má zmena v suverenite, t.j. suverenita, ktorá sa zakladá na axiologických predpokladoch (ochrana ľudských práv a základných slobôd) vo viac úrovňovom konštitucionalizme a systéme prameňov práva, v ktorom popri sebe pôsobia medzinárodné právo, európske právo a vnútroštátne právne poriadky. Autorka komplexným spôsobom so zohľadnením špecifik, ktoré sa viažu na medzinárodné a európske právo vymedzuje osobité miesto a právnu silu materiálneho jadra Ústavy Slovenskej republiky. Autorka v tejto súvislosti tvrdí: „*Ústavné princípy tvoriace nepísane jadro Ústavy tak hodnotovo spájajú nielen právny poriadok Slovenskej republiky, ale zároveň ho prepájajú so systémom európskeho a všeobecného medzinárodného práva, v kontexte línií načrtnutých viacúrovňovým konštitucionalizmom.*“⁴ Axiologicky prienikom má byť všeobecná a humanitne nasmerovaná vôľa po ochrane ľudských práv a základných slobôd, o ktorú sa spoločne snažia

1 BEICHOVÁ LAPČÁKOVÁ, M. Nezrušiteľné ústavné princípy. Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, 2020. s. 22.

2 Tamže, s. 29.

3 Tamže, s. 21.

4 Tamže, s. 147.

medzinárodné, európske a aj vnútroštátne právo. Zároveň nemusí ísť ani o hodnotovo nové smerovanie, ktorému sa má Slovenská republika prispôbiť. Podľa nej text Ústavy Slovenskej republiky ideovo a hodnotovo nadväzuje na národný altruizmus vyjadrený v myšlienkach Ľudovíta Štúra a poznamenaný filozofickým odkazom Johanna Gottfrieda Herdera a Jána Amosa Komenského.

Osobitne sa pokúša exkurzom do prvej Československej republiky vysvetliť dedičné ústavné hriechy opakujúce sa v Slovenskej republike do dnešných dní. Text práce upozorňuje na zvláštny paradox: prvá Československá republika bola spolu so svojou ústavou považovaná za jednu z najdemokratickejších štátov, ktorých predstavitelia sa jednoznačne hlásili k ideálom humanity a presadzovania či ochrany ľudských práv a základných slobôd. Na druhej strane ale predstavoval tendencie k politickému elitizmu. Dielo je preto hlbšou analýzou pre pochopenie kabinetného spôsobu prijímania ústavy, príčin nastavenia 3/5 kvóra potrebného k zmene ústavy, rezervovanosti až nedôvery k inštitútu referenda alebo fixácia politických elít na fikciu československého národa. V týchto súvislostiach nejde len o historickú analýzu, ale autorka sa pokúša o vysvetlenie, ako tieto skutočnosti odôvodňujú niektoré neskoršie ústavné zlyhania v samostatnej Slovenskej republike. Zároveň svoju analýzu dopĺňa návrhmi *de constitutione ferenda*.

Zhrnutím možno dodať, že toto dielo sa snaží odpovedať na otázku: je Národná rada Slovenskej republiky neobmedzeným ústavodarným orgánom v zmysle *pouvoir constituant*, ktorý akoby disponoval osobitou a neobmedzenou suverenitou, a pre ktorý tu neexistujú materiálne limity prijímania ústavných zákonov? Hľadáním odpovede na túto otázku ponúka interpretáciu článku 84 ods. 4 Ústavy Slovenskej

republiky a patričné zdôvodnenia. Nejde tak o dielo, ktoré by malo abstraktný charakter. Naopak, s abstraktnými poznatkami v jeho texte autorka pracuje za účelom ozrejmenia konkrétnych príčin a konkrétnych dôvodov. Tematická a argumentačná komplexnosť daného diela ukazuje, že skutočné príčiny vybraných problémov môžu byť – a často – aj sú – zložitejšie. Z tohto dôvodu treba oceniť autorkin prístup a jej snahu o skutočne dôsledné a hlbinné preskúmanie zvolených ústavných problémov v Slovenskej republike. Čitateľovi je satisfakciou pocit, že po oboznámení sa s dielom má možnosť porozumieť tomu, prečo sú aj v súčasnosti jednotlivé veci tak ako sú.

JUDr. Dominik Šoltys, PhD.
Univerzita Pavla Jozefa Šafárika
v Košiciach, Právnická fakulta, Ústav
teórie práva Gustava Radbrucha

Bc. Kristína Puziová
Univerzita Pavla Jozefa Šafárika
v Košiciach, Právnická fakulta

Obsah recenzie podlieha licencií Creative Commons Attribution 4.0 International Licence CC BY (Dominik Šoltys - Kristína Puziová).